

Sygn. akt I A Ca 699/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 21 grudnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Białymstoku I Wydział Cywilny

w składzie:

Przewodniczący	:	SSA Magdalena Pankowiec
Sędziowie	:	SA Krzysztof Chojnowski SA Jarosław Marek Kamiński (spr.)
Protokolant	:	Iwona Aldona Zakrzewska

po rozpoznaniu w dniu 21 grudnia 2012 r. w Białymstoku

na rozprawie

sprawy z powództwa **H. G.**

przeciwko **P. G. (1) i M. S.**

o ustalenie nieważności umowy

na skutek apelacji **powoda**

od wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie

z dnia 4 czerwca 2012 r. sygn. akt I C 564/10

I. prostuje oczywistą omyłkę w komparycji i punkcie II wyroku Sądu Okręgowego w Olsztynie z dnia 4 czerwca 2011 roku sygn. akt I C 564/10 w ten sposób, że w miejsce nazwiska pozwanej (...) wpisuje właściwe brzmienie (...);

II. oddala apelację;

III. zasądza od powoda na rzecz pozwanej M. S. kwotę 2.700 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w instancji odwoławczej.

UZASADNIENIE

Powód H. G., w pozwie skierowanym przeciwko M. S. i P. G. (1), wniósł o ustalenia nieważności umowy przekazania gospodarstwa rolnego, zawartej w dniu 25 kwietnia 1980r. W uzasadnieniu wskazywał, że podpisy małżonków złożone na umowie nie należą do obojga małżonków, a jedynie do jednego z nich. Zdaniem powoda, złożenie podpisów przez jednego z małżonków, bez odpowiedniego umocowania drugiego, winno skutkować nieważnością umowy. Ponadto

wniósł o zawiadomienie o toczącym się procesie S. O. i A. G. (1), jednakże ostatecznie powyższy wniosek cofnął pismem procesowym z dnia 4 lutego 2011r.

Pozwana M. S. wniosła o oddalenie powództwa.

Pozwany P. G. (2) nie udzielił odpowiedzi na pozew oraz nie uczestniczył w posiedzeniach sądu, mimo prawidłowego zawiadomienia o ich terminie.

Wyrokiem z dnia 4 czerwca 2012r. Sąd Okręgowy w Olsztynie oddalił powództwo oraz zasądził od H. G. na rzecz M. S. kwotę 3.617 zł tytułem zwrotu kosztów procesu. Postanowieniem z dnia 11 czerwca 2012r. Sąd Okręgowy w Olsztynie sprostował oczywistą niedokładność w sentencji tegoż wyroku przez dodanie pkt. III, który stanowi, iż wyrok w stosunku do pozwanego P. G. (1) jest wyrokiem zaocznym.

Z ustaleń Sądu wynikało, że w dniu 1 kwietnia 1946r. A. G. (2) zawarł związek małżeński z L. N.. Aktem nadania z dnia 4 listopada 1961r. Nr 225 Powiatowa Komisja Ziemska w L. nadała na własność L. G. gospodarstwo rolne, położone we wsi K. o powierzchni 10,98 ha.

Na podstawie umowy sprzedaży z dnia 16 marca 1967r. L. G. nabyła od Skarbu Państwa - z majątku odrębnego - działkę rolną nr (...) o powierzchni 1ha położoną we wsi K..

W dniu 25 kwietnia 1980r. L. G. i A. G. (2), przed Naczelnikiem Urzędu Gminy Ś., zawarli umowę przekazania własności i gospodarstwa rolnego na rzecz swojego syna W. G.. W skład gospodarstwa rolnego wchodziły działki gruntu o łącznej powierzchni 12,20 ha, ¼ budynku mieszkalnego, ¼ obory – stodoły oraz inwentarz żywy, maszyny i inny sprzęt rolniczy. Pod umową zostały złożone czytelne podpisy stron umowy oraz podpis Naczelnika Gminy Ś..

W dniu 6 sierpnia 1999r. zmarł W. G., zaś spadek po nim nabyli na mocy postanowienia Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 31 stycznia 2000r. P. G. (1) i M. G. każde w ½ części.

Oceniając zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, Sąd Okręgowy uznał powództwo za niezasadne. Wskazał, że stosownie do treści art. 6 k.c. na powódzie spoczywał ciężar udowodnienia faktu złożenia podpisu tylko przez jednego z małżonków, z którego wywodził skutek prawny w postaci nieważności umowy. Wskazał, że w niniejszej sprawie bezspornym było, iż oboje małżonkowie G. nie żyją, a zatem pobranie ich próbek pisma nie było możliwe. Podkreśli, iż powód nie dysponował, żadnymi dokumentami, czy to urzędowymi, czy też prywatnymi sporządzonymi własnoręcznie przez powołane wyżej osoby. Kserokopie wniosków o wydanie dowodów osobistych przez małżonków załączone do akt sprawy, jak oryginały tych dokumentów, znajdujących się w Urzędzie Gminy L., pochodzą z lat 1952 i 1965 i nie mogły być jedyną podstawą do sporządzenia opinii grafologicznej. Sąd podzielił stanowisko biegłej grafolog w tym zakresie jako jednoznaczne i poparte fachową wiedzą.

Sąd zwrócił uwagę, iż przekazanie własności i posiadania nieruchomości jest czynnością prawną przekraczającą zwykły zarząd. W ocenie Sądu, w czynności tej uczestniczyli jednak oboje małżonkowie L. i A. G. (2), a zatem czy jedno z nich złożyło podpisy na umowie, czy też uczynił to tylko jeden małżonek, nie powoduje nieważności tej czynności w rozumieniu ani § 3 art. 37 k.r. i o. w brzmieniu obowiązującym w dacie zawarcia umowy, ani w aktualnym uregulowaniu art. 37 § 4 k.r. i o. Z tych też względów za zbędne, w okolicznościach niniejszej sprawy, Sąd uznał przeprowadzanie dowodów tak z zeznań świadków, jak i dokumentów urzędowych w zakresie tego, czy A. G. (2) w dacie sporządzenia umowy nabył prawa do emerytury na podstawie ustawy z dnia 27 października 1977r. o zaopatrzeniu emerytalnym i innych świadczeniach dla rolników i ich rodzin (Dz. U. Nr 32 poz. 140).

Konkludując przyjął, iż powód nie przytoczył wystarczających dowodów na poparcie swych twierdzeń, co skutkowało oddaleniem powództwa w niniejszej sprawie.

Jako podstawę rozstrzygnięcia o kosztach procesu wskazał art. 98 k.p.c.

W nieformalnej apelacji od powyższego wyroku, powód, powołując się bardzo ogólnikowo na naruszenie przepisów postępowania, bezzasadnie oddalenie jego wniosków dowodowych oraz nieprawidłowości w rozkładzie ciężaru dowodu (art. 6 k.c.), domagał się zmiany zaskarżonego wyroku i uwzględnienia powództwa w całości.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Na wstępie wskazać należało, że zaskarżony wyrok odpowiada prawu, jednakże nie z przyczyn wskazanych w jego uzasadnieniu, lecz z uwagi na braki legitymacji procesowej pozwanych.

Wprawdzie zgodnie z art. 391§1 k.p.c., przepisy art. 194 i 195 k.p.c. nie mają zastosowania w postępowaniu apelacyjnym, w którym obowiązuje zasada niezmienności stron postępowania w stosunku do stanu, który istniał w chwili zamknięcia rozprawy, niemniej jednak naruszenie art. 195 k.p.c., dotyczącego współuczestnictwa koniecznego, Sąd odwoławczy bierze pod uwagę także z urzędu, w ramach badania naruszenia przez Sąd pierwszej instancji przepisów prawa materialnego, bowiem nieusunięcie braku pełnej legitymacji procesowej, w przypadku współuczestnictwa koniecznego, jest przeszkodą do uwzględnienia powództwa. W takim przypadku wyrok uwzględniający powództwo narusza prawo materialne (por. uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 17 listopada 2010 r., I CSK 67/10., LEX nr 688666).

Zgodnie z definicją zawartą w art. 72 § 2 k.p.c., współuczestnictwo konieczne po stronie biernej zachodzi wtedy, gdy sprawa przeciwko kilku osobom może toczyć się tylko łącznie, ponieważ im razem przysługuje legitymacja procesowa. Ustawowa definicja współuczestnictwa koniecznego biernego zawarta w tym przepisie nie jest pełna, gdyż wskazuje tylko na skutek procesowy takiej więzi, sprowadzający się do konieczności łącznego rozpoznawania sporu przeciwko kilku osobom.

Nieusunięte braki w zakresie tej legitymacji powodują konieczność oddalenia powództwa, a wydanie wyroku uwzględniającego powództwo, pomimo ich wystąpienia stanowi naruszenie prawa materialnego. Współuczestnictwo konieczne może wynikać z istoty spornego stosunku prawnego lub z wyraźnego przepisu prawnego.

Bierne współuczestnictwo konieczne, wypływające z istoty spornego stosunku prawnego, zachodzi wtedy, gdy z jego treści wynika konieczność łącznego występowania podmiotów. Udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy w konkretnym wypadku występuje współuczestnictwo konieczne, wymaga analizy każdego stosunku prawnego dotyczącego zgłoszonego roszczenia od strony prawa materialnego i rozważenia, czy stroną w procesie muszą być wszystkie osoby tworzące strony stosunku materialnoprawnego lub wszystkie podmioty wspólnego obowiązku, czy też mogą być tylko niektóre z nich.

Sąd Apelacyjny podziela wniosek wyrażony w orzecznictwie i judykaturze, że w procesie o ustalenie nieważności czynności prawnej, pozwany winny być obie strony tej czynności, z uwagi na występujące po ich stronie współuczestnictwo konieczne, wynikające z istoty stosunku prawnego (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Warszawie z dnia 8 października 2010r., VIACa (...), uchwała Sądu Najwyższego z dnia 17 września 1969r., III CZP 65/69, OSNCP 1970/2/28, wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 9 września 1992r., IA Cr 186/92) , OSA 1993/1/8).

Powód dochodzi w pozwie unieważnienia umowy przekazania gospodarstwa rolnego zawartej w dniu 25 kwietnia 1980 r., między małżonkami L. i A. G. (2) a ich synem W. G.. Z przedmiotu sporu wynika, że rozstrzygnięcie sporu możliwe jest tylko z udziałem wszystkich kontrahentów przedmiotowej umowy, a skoro osoby te już nie żyją - z udziałem ich spadkobierców prawnych, gdyż uwzględnienie powództwa naruszałoby prawa tych osób. Między pozwany w takiej sprawie kontrahentami umowy (bądź też ich spadkobiercami) istnieje współuczestnictwo konieczne, określone w art. 72§2 k.p.c.

Tymczasem skarżący w niniejszej sprawie jako osoby pozwane wskazał jedynie P. G. (1) oraz M. S., będących spadkobiercami po W. G. (postanowienie o stwierdzenie nabycia spadku k.92). Wprawdzie początkowo wnosił

również o zawiadomienie o toczącym się procesie również S. O. oraz A. G. (1), jednakże ostatecznie wniosek ten został cofnięty pismem procesowym z dnia 4 lutego 2011r. (k.36).

Natomiast z akt rozpoznawanej sprawy bezspornie wynika, że spadek po zmarłej L. G., na podstawie postanowienia Sądu Rejonowego w Olsztynie z dnia 14 grudnia 2010r. (sygn. akt X Ns 147/09), nabyły oprócz powoda H. G. także inne dzieci tj. A. G. (1), W. G., J. G., S. O. po 3/18 oraz wnuki: R. G., G. G. (2) oraz A. O. po 1/18 części (k.37). Tymczasem osoby te (bądź ich spadkobiercy) nie uczestniczyły w procesie w charakterze strony pozwanej, a zatem powództwo – wobec braku pełnej reprezentacji osób bezpośrednio zainteresowanych wynikiem sprawy- uwzględnione być nie mogło.

Z tych samych względów, niezależnie od argumentów użytych przez Sąd Okręgowy, nie mogła być uwzględniona również apelacja powoda, posługująca się zarzutami nie mającymi na ocenę zaskarżonego wyroku - wydanego w procesie wadliwie ukształtowanym podmiotowo - żadnego wpływu. Oddalenie powództwa z powodu braku pełnej legitymacji procesowej, nie stanowi przeszkody do ponownego jego wytoczenia pomiędzy stronami właściwie ukształtowanymi, tj. w tym wypadku mającymi pełną legitymacja bierną.

W konsekwencji apelację pozbawioną usprawiedliwionych podstaw, Sąd Apelacyjny oddalił w oparciu o art. 385 k.p.c. O kosztach postępowania odwoławczego orzeczono na podstawie art. 98 k.p.c., zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu, a o kosztach zastępstwa procesowego pozwanego orzeczono na podstawie § 12 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 6 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej z urzędu (Dz. U. 2002 Nr 163 poz. 1349 ze zm.).

Sprostowania wymagała oczywista omyłka pisarska w komparycji i punkcie II zaskarżonego wyroku Sądu Okręgowego z dnia 4 czerwca 2011r. poprzez wpisanie w miejsce nazwiska pozwanej (...) właściwego jej brzmienia (...). Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 350§1 i §3 k.p.c. , orzeczono jak w punkcie I sentencji.